

چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

تحلیل نقش حکمروایی شایسته در توسعه پایدار گردشگری

موردپژوهی: شهر تهران

علی محمدنژاد^۱، آرش قربانی سپهر^۲، محمدکاظم شمس پویا^۳، علی اصغر لشگری^۴

چکیده

گردشگری شهری در فرایند جهانی شدن از مهم ترین فعالیت ها برای کسب درآمد و ایجاد اشتغال است. رشد شتابان گردشگری شهری همراه با اثرات زیست محیطی و اجتماعی آن، مفهوم تازه ای در مدیریت به نام توسعه پایدار گردشگری مطرح کرده است. نتایج تحقیق نشان داد که برای برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری شهری باید جاذبه های گردشگری، جامعه میزبان، جامعه میهمان و نهادها و سازمان های دخیل را به صورت یکپارچه دید و اثرات متقابل آنها را بررسی کرد و سپس برنامه ریزی کرد که این امر جز در سایه حکمروایی خوب میسر نیست. حکمروایی خوب، بطور کلی، مشارکت برابر تمام ذینفعان در طراحی و تدوین سیاست ها و عملکرد نهادهایی است که بر ابعاد مختلف امور زندگی مردم اثرگذار هستند. پارامترهای حکمروایی خوب در توسعه گردشگری شهری شامل تعامل فرهنگ های مثبت، ارتباطات سازنده و اجتماعات درگیر، شفافیت و مسئولیت پذیری، دید راهبردی و رهبری، پذیرش تنوع، تعقیب برابری و دربرگیری، توسعه دادن دانش، یادگیری و تسهیم مهارت می شود. از طرف دیگر، توسعه پایدار گردشگری شهری، به همکاری، سازماندهی، و مشارکت همه نهادهای دخیل در مدیریت شهری بستگی دارد. زیرا تعدد و تنوع نهادها و کنشگرانی چون نهادهای دولتی، نهادهای عمومی، ذینفعان، سرمایه گذاران و مردم بومی که هر کدام اهداف بخشی و خصوصی خود را دنبال می کنند باعث می شود که تنها راه توسعه گردشگری شهری توسل به سازوکار حکمروایی خوب باشد و تنها در چهارچوب حکمروایی خوب است که می توان از ظرفیت های این تنوع و تعدد استفاده کرد. تحقیق حاضر از نوع بنیادی و نظری بوده و روش پژوهش آن نیز توصیفی- تحلیلی است. هدف مقاله ارائه چارچوبی برای توسعه پایدار

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
arash.sepehr91@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی آب و هواشناسی، دانشگاه شهید بهشتی تهران (نویسنده مسئول):

۳. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، اسلامشهر، ایران

۴. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

گردشگری در پرتو حکمروایی خوب و الزامات آن برای شهر تهران است. از این رو، با توجه به ادبیات جهانی، راهکارهای نیل به گردشگری پایدار شهری در شهر تهران در پرتو حکمروایی خوب بررسی شده است. **واژگان کلیدی:** گردشگری شهری، توسعه پایدار، حکمروایی، حکمروایی شایسته، تهران

۱ - مقدمه

گردشگری از بخش های مهم اقتصاد جهانی است و ابزاری کمکی برای اقتصادهای ملی در کشورهای در حال توسعه محسوب می شود، به طوریکه موجب ایجاد اشتغال، توسعه منطقه ای و جذب سرمایه گذاری خارجی می شود (Sausmarez, 2007: 700).

گردشگری، نظامی مرکب از گردشگران و خدمات مرتبط با آن است به نحوی که موجب تسهیل تحرک و جابه جایی گردشگران می شود. پیش نیازهای گردشگری شامل جذابیت های گردشگری، تسهیلات، دسترسی، انگیزش و توانایی سفر است. گردشگری یکی از سریع‌الرشد ترین فعالیت‌ها در جهان به شمار می رود و در بین مجموعه فعالیت‌های بشری که اثرات مهمی بر محیط زیست گذارده‌اند بدون شک گردشگری را می توان در زمره مهمترین ها قلمداد کرد (زاهدی، ۱۳۸۹: ۲).

رشد شتابناک گردشگری طی دهه‌های گذشته و آینده‌نگری‌های مبتنی بر آن، همراه با تأکیدی که اقتصاددانان، کارشناسان و تکنولوژیست‌های کشورهای روبه رشد بر تقویت و پشتیبانی این فعالیت در جهت اهداف توسعه پایدار در این ممالک روا می‌دارند، مفهوم تازه‌ای را در مدیریت توریسم مطرح کرده است که ما از آن به عنوان توسعه پایدار توریسم یاد می‌کنیم. این استراتژی نه تنها کشورهای در حال توسعه، بلکه جهان صنعتی را نیز شامل می‌شود (کهن، ۱۳۷۷: ۸۰).

امروزه ساماندهی و توسعه گردشگری دیگر تنها از سوی نهادهای دولتی و رسمی دیکنه نمی شود بلکه سازوکارهای دیگری لازم است تا مردم و جامعه مدنی و سرمایه گذاران بخش خصوصی نیز در این فرایند مشارکت داشته باشند. رویکردهای مدیریتی حاکم بر توسعه گردشگری با نگرش از بالا به پایین و فن سالارانه و سود محور در عصر فن آوری اطلاعات و ارتباطات قادر نخواهند بود به نیازهای و خواسته های متنوع گردشگران پاسخ دهند بلکه با همکاری و مشارکت با مردم و سهامداران خصوصی بهتر خواهند توانست پاسخگوی نیازهای گردشگران باشند. از طرف دیگر باید توجه کرد که توسعه گردشگری فقط جذب گردشگر نیست، بلکه توسعه

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

گردشگری به مثابه یک سیستم است که اجزایی چون گردشگر، جامعه میزبان، محیط، نهادهای دولتی، تقاضا، عرضه و ... را شامل می شود و ضرورت هماهنگی بین اجزا بر همگان آشکار است. بنابراین توسعه گردشگری شهری و پایداری همه ابعاد فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی آن تنها در چهارچوب حکمروایی خوب میسر است. از این رو، این مقاله ضمن بررسی ماهیت گردشگری شهری، به مفهوم حکمروایی پرداخته و ضمن روشن کردن ابعاد و اصول حاکم بر آن به ارتباط حکمروایی خوب و توسعه گردشگری می پردازد، نهایتاً به طرح چهارچوبی نوین برای توسعه پایدار گردشگری شهری در پرتو حکمروایی خوب پرداخته می شود.

شهر تهران به عنوان پایتخت و بزرگترین کانون جمعیت و فعالیت کشور دارای ظرفیت ها و پتانسیل های خوبی برای توسعه گردشگری است. مدیریت، حکمروایی و برنامه ریزی گردشگری در شهر تهران دارای ساختاری چند لایه و پیچیده است که هماهنگی و همیاری میان این نهادها بستر ساز و پیش زمینه تحقیق گردشگری شهری پایدار است. اما ساختار حکمروایی گردشگری تهران علی رغم کثرت و تنوع بازیگران و اختیارات و وظایف خود، از عدم هماهنگی و یکپارچگی رنج می برد: لذا هدف این مقاله ارائه چارچوبی برای توسعه پایدار گردشگری در پرتو حکمروایی خوب و الزامات آن برای شهر تهران می باشد. از این رو، پرسش های زیر مطرح می شود:

- ۱ - چارچوب نوین توسعه پایدار گردشگری شهری با توجه به ویژگی های حکمروایی خوب چیست؟
- ۲ - ساختارها و فرایندهای نیل به گردشگری پایدار در شهر تهران با توجه به ویژگی های حکمروایی خوب کدامند؟

۲ - چارچوب نظری

۱-۲ گردشگری شهری با تأکید بر توسعه پایدار

گردشگری شهری ویژگی هایی دارد که تعریف و تعیین حدود آنها می تواند روند تحقیق را آسانتر سازد. هر چند در این تحقیق برای توسعه گردشگری شهری، چهارچوب حکمروایی خوب در نظر گرفته شده است اما ضرورت دارد به مفهوم شناسی این گونه گردشگری بپردازیم.

گردشگری در چهارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می کند که یکی از این الگوها، گردشگری شهری است. (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶: ۱۸۸) گردشگری شهری را می توان به عنوان فعالیت گردشگری که در یک نقطه شهری گسترش یافته است تعریف کرد که دارای زیرساخت مناسب گردشگری و عناصر طبیعی، تاریخی و

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

فرهنگی می باشد که باعث می شود آن نقطه شهری بصورت یک قطب جذاب برای گردشگران بوسیله عرضه کردن امکان تولید و مصرف محصولات و خدمات درآید (Voultsaki,2002:2).

گردشگری شهری می تواند موجب نوزایی شهری و توسعه اقتصادی شود، هرچند در بیشتر کشورها، خصوصاً کشورهای در حال توسعه، به گردشگری شهری در سیاست های توسعه ملی، برنامه ریزی شهری و تحقیقات اقتصادی توجهی نشده است (Mbaiwa et al,2007:725).

ترویج گردشگری به یک عنصر حیاتی در برنامه ریزی معاصر برای توسعه اقتصاد شهری تبدیل شده است (Rogerson,2002:169).

مدیران و برنامه ریزان شهری به دنبال توسعه گردشگری هستند، زیرا اثرات مثبتی که گردشگری می تواند برای اقتصادهای محلی بر حسب ایجاد اشتغال و توسعه سرمایه گذاری داشته باشد بسیار مهم است. مخصوصاً در بستر بازساخت جهانی و صنعت زدایی، گردشگری فرصت هایی را برای احیای بسیاری از اقتصاد های شهری که در حال رکود هستند پیشنهاد می کند (Ibid:170).

یکی از مهمترین چالش های توسعه گردشگری شهری در عصر حاضر، پایداری آن است. به عبارتی توسعه گردشگری شهری در چهارچوب توسعه پایدار اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی میسر است. «اولین کنفرانس جهانی گردشگری پایدار در ۸ مه ۱۹۹۵ در مادرید برگزار شد. در مراسم افتتاحیه این کنفرانس، رئیس سازمان جهانی گردشگری اعلام کرد که آینده گردشگری بستگی به حفاظت منابع طبیعی و محیط های فرهنگی دارد» (کاظمی، ۱۳۸۰: ۱۲۹).

یک جنبه مهم توسعه پایدار تاکید بر گردشگری جامعه محور است. در این رویکرد به گردشگری و دخالت جامعه در فرایند برنامه ریزی و توسعه و پیشبرد انواع گردشگری پرداخته می شود که فوایدی برای اجتماعات محلی ایجاد کند. این رویکرد فنونی را به کار می برد تا تضمین کند که بیشتر منافع توسعه گردشگری به ساکنان محلی و نه افراد غیر بومی تعلق می گیرد.

در توسعه پایدار گردشگری باید اصل انعطاف پذیری و تغییر همواره مراعات شود و تحت عنوان تعیین شیوه ها و روش های کار در این حوزه، جلوی نوآوری ها، ابداعات جدید و تجربه های نوین هرگز گرفته نشود. در توسعه پایدار باید در هر لحظه بتوان با تغییرات و تحولات محیطی هماهنگ شده به انتظارات و توقعات جدید گردشگران پاسخ داد (الوانی، ۱۳۷۳: ۱۷۲).

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

هدف اصلی گردشگری پایدار ارائه روش‌های منطقی در بهره‌برداری از منابع طبیعی و انسانی و ممانعت از به کارگیری غیرمنطقی این منابع است. به این دلیل آنکه توسعه پایدار گردشگری دارای ۲ جنبه حفاظت از محیط زیست و منابع و میراث فرهنگی جوامع است، بنابراین گردشگری پایدار باید با سیاست مشخص و مدونی به اجرا در آید تا بتواند حرکت امیدبخش این صنعت در توسعه همه جانبه کشور را تضمین کند (منصوری، ۱۳۸۱: ۳۸).

۲-۲ حکمروایی خوب

از آنجایی که حکمروایی در بیانی ساده، فرایندی از تصمیم سازی و روندی است که تصمیم ها در آن به اجرا در می آیند، می توان آن را به قدمت تمدن بشری دانست (فرزین پاک، ۱۳۸۳: ۶۸). این اصطلاح از لغت یونانی «Kybernan» و «Kybernetes» گرفته شده است و معنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار هم نگه داشتن است (اکبری، ۱۳۸۵: ۱۴۹ به نقل از مکارنی و همکاران، ۱۹۹۵: ۵). همچنین حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور نیز آمده است و به ارتباط میان شهروندان و حکومت کنندگان گفته می شود (رهنما و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰۳).

اگرچه کاربرد مفهوم حکمروایی شهری^۱ از اواخر دهه ۱۹۸۰ و از آفریقا آغاز گردید. در دهه ۶۰ موضوع مشارکت در انگلستان مطرح شد و پس از آن در دهه ۷۰ کمیسیون اسکفینگتن مأمور شد که در مورد گسترش مشارکت در جوامع شهری، فعالیت کند. در همین زمان مک لالین جزو اولین افرادی بود که مفهوم «Governance» را مطرح کرد. از نظر او حکومت‌های شهری و محلی به بن بست رسیده بودند، چون رابطه آنها با سازمانهای مدنی، مردم و اقشار اجتماعی قطع شده بود. این قطع ارتباط با مردم و ناکارایی آنها، انتظارات تازه ای را از سوی مردم به دنبال داشت. در حقیقت، مردم انتظار داشتند که بتوانند در اداره جامعه، مشارکت فعال تری داشته باشند و گروه‌های داوطلب و بخش خصوصی، می خواستند در این امور سهیم شوند. در این زمان مک لالین «Governance» را به عنوان شیوه ای از روشهای اداره ی جامعه در مقابل حکومت مطرح کرد. منظور از این شیوه، این بود که اگر ما حکومت را به عنوان بخش رسمی دولتی بشناسیم با ورود بخش خصوصی و گروه‌های داوطلب به عرصه سیاستگذاری و حکومت، می توانیم شاهد شکل مطلوب تری از اداره شهر باشیم.

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

پس از آن در دهه ۹۰ بانک جهانی به ترویج این موضوع به عنوان یک سند جهانی و بین المللی پرداخت (برک پور و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۱).

در ادامه به منظور جلوگیری از طولانی شدن بحث تعاریف مربوط به حکمروایی در قالب جدول شماره ۱ ارائه شده آنگاه به جمع بندی تعاریف پرداخته می شود.

نام محقق و زمان ارائه	تعریف	مفاهیم محوری مندرج در تعاریف
Mcloughlin(1973)	«حکومت مجموعه ای از نهادهای رسمی و حقوقی با قدرت قانونی است. اما حکمروایی، نوعی فرایند است. این فرایند متضمن نظام به هم پیوسته ای است که هم حکومت و هم اجتماع را در بر می گیرد... پاسخ گویی، تناسب و آینده نگری در حکمروایی، توانایی برخورد مؤثر با مسائل جاری و پیش بینی رویدادها نه تنها به شبکه های سازمانی رسمی بلکه مستلزم شبکه های غیر رسمی نیز هست و...»	حکومت به عنوان سازمان و نهاد رسمی و حکمروایی به عنوان فرایند
Mc Carney, Halfani & Rodrigues(1995)	«حکمروایی متفاوت از حکومت است و بر می گردد به ارتباط بین جامعه مدنی و دولت، بین حکومت کنندگان و حکومت شوندگان و...»	تمایز حکومت و حکمروایی؛ ارتباط جامعه مدنی با دولت
Rhodes(1996)	«حکمروایی؛ شبکه های خود سازمان ده که هم مربوط به کنشگران عمومی و هم خصوصی می باشد»	شبکه
Srinivas(1996)	«حکمروایی عبارت است از مدیریت آگاهانه ساختارهای حکومتی، با قصد تقویت حوزه عمومی»	تأکید بر حقانیت و تقویت عرصه عمومی

چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

نقش دولت و جامعه مدنی	«ساز و کارهای نهادی شدن هماهنگی بین دولت و جامعه مدنی با مداخله دولت در جامعه مدنی برای ارتقاء اهداف عینی است»	Pierre(1998)
شرکت کنشگران عمومی و خصوصی ، فقرا و بی صداها در فرایندهای تصمیم گیری	«حکروایی حاصل جمع روش‌هایی است که اشخاص و نهادها (عمومی و خصوصی) امور عمومی را طرح و اداره می‌کنند... و نیز ساز و کارهایی را فراهم می‌کند که همه شهروندان به ویژه فقرا و افراد در معرض آسیب و به حاشیه رانده شدگان، در فرایندهای تصمیم گیری بتوانند اظهار نظر کنند»	UN-Habitat(2001)
تأکید بر مشارکت اجتماعات در فرایندهای توسعه	«اعمال قدرت برای اداره توسعه اقتصادی و اجتماعی شهرها... و سیاست‌ها و رهیافت‌های در حال توسعه که نیازهای اجتماعات را با در نظر گرفتن اجتماعات در این فرایندها برآورده سازد»	The International Bank of Reconstruction and Development(2001)
تأکید بر سطوح دولت، شرکت‌ها و سازمان‌های غیر دولتی و افراد ابعاد سه‌گانه‌ی حکمروایی: سیاسی، اقتصادی و اداری	حکروایی فرایندی است که به موجب آن جوامع یا سازمان‌ها تصمیمات مهم‌شان را می‌گیرند، و تعیین می‌کنند چه کسانی در این فرایند درگیر شوند. حکمروایی دولت را دربرمی‌گیرد، اما از سطح دولت هم پایین‌تر می‌آید، زیرا آن شرکت‌ها، سازمان‌های غیردولتی و افراد را نیز دربرمی‌گیرد. حکمروایی سه‌بدنه دارد؛ سیاسی، اقتصادی و اداری. حکمروایی سیاسی فرایندی از تصمیم سازی است که سیاست‌ها را تعیین می‌کند	Eagles (2009)

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

کند. حکمروایی اقتصادی مرتبط با فرایندهایی است که به موجب آن تصمیمات اقتصادی گرفته می شوند. حکمروایی اداری هم سیستمی است که در آن سیاست و قانون تحقق می پذیرند.
--

جدول ۱: تعاریف حکمروایی، مفاهیم محوری هر تعریف

مأخذ: 26-29: 2009, Jusoh& Others؛ 231: 2009, Eagles؛ برک پور و اسدی، ۱۳۸۸: ۱۹۰-۱۸۹۰

با توجه به تعاریف ارائه شده حکمروایی به عنوان فرایندی است که پیوند کنشگران حیطة عمومی و خصوصی را در بر می گیرد و بر حقانیت عرصه عمومی و مشارکت اجتماعی مردم در فرایند توسعه و در چارچوب شبکه های اجتماعی تأکید می ورزد.

از مجموع مباحث پیش گفته مبانی مشترک زیر را می توان استنتاج کرد:

- حکمروایی شهری، مفهومی گسترده تر و فراگیرتر از حکومت شهری است.
- حکومت شهری، مجموعه ای از سازمان ها و نهادهای رسمی اداره شهر است، حال آنکه حکمروایی شهری نوعی فرایند و ارتباط میان حکومت شهری و شهروندان است.
- حکمروایی شهری، هم حکومت شهری و هم جامعه مدنی را در بر می گیرد.
- تحقق حکمروایی شهری مستلزم کنش متقابل بین نهادهای رسمی و دولتی و نهادهای جامعه مدنی است.
- حکمروایی شهری بر حقانیت و تقویت عرصه های عمومی تأکید می کند.
- حکمروایی شهری به دلیل شرکت نهادهای گوناگون جامعه مدنی در مدیریت و اداره شهر، می تواند به سازگاری منافع و رفع تعارض ها منجر شود (برک پور و اسدی، ۱۳۸۸: ۱۹۱). همچنین می توان به افزایش نقش مشارکت کنندگان خارج حکومتی و بین حکومتی به عنوان ذی نفعان و سهامداران، تغییر حدود و اندازه دولت، تأکید بر نقش شبکه و شبکه سازی، تعادل و همزیستی بین بازیگران، تأکید بر نقش بی صداها و افراد به حاشیه رانده شده در فرایندهای توسعه و... در فرایند حکمروایی شهری اشاره کرد که مورد اخیر در تعاریف جدید منجمله تعریف هیبتات مورد اشاره واقع شده است.

۲-۳- معیارهای ارزیابی نظام حکمروایی شهری

معیارهای حکمروایی شایسته شهری که بانک جهانی مورد استفاده قرار داده است عبارتند از:

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

- حاکمیت قانون: مستلزم وجود سیستم قضایی مستقل است که به عنوان پایگاهی برای رفع و حل تضادها و اختلافات عمل می کند.
 - مشروعیت انتخاباتی: مستلزم وجود انتخابات آزاد، باز و رقابتی است که به استقرار قوه اجرایی و سیاسی منتخب با اختیارات کامل برای حکومت می انجامد.
 - آزادی بیان و فعالیت انجمن ها: برای پرورش فرهنگ سیاسی دموکراتیک و افزایش پاسخگویی، و نیز تأمین شرکاء برای ارائه خدمات و اعتبارات خرد
 - پاسخگویی و شفافیت: پاسخگویی تلویحاً به معنی پاسخ دهی به تقاضاهای حکومت شوندگان است که با احترام به حاکمیت قانون و وجود سیستم قضایی مستقل، همراه با هیئت های حکومتی منتخب و نیز دسترسی گسترده به اطلاعات و رسانه های جمعی ممکن می گردد. وجود فساد(سوء استفاده از مقام برای نفع شخصی) نشانه ای از پاسخ گویی ضعیف و فقدان شفافیت است.
 - رهبری توسعه مدار: مقصود رهبری است که متعهد به توسعه و دگرگونی کل جامعه است.
 - اداره با کفایت و کارآمد
- در اسناد جدید بانک جهانی موارد فوق به عنوان اهداف کلان و عملیاتی توسعه شهری پایدار آمده است که از طریق ترکیبی از عناصر و پیش شرط ها تحقق می یابد نه اینکه فقط یک سری معیار برای تعریف حکمروایی خوب تلقی شود (همان منبع، ۱۳۸۸: ۱۹۳).
- مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت پذیری، انصاف و عدالت، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی، بینش راهبردی و وفاق گرایی^۱ نیز به عنوان معیارهای حکمروایی شایسته از نظر UNDP معرفی شده است (Abdellatif, 2003:5). وفاق گرایی یعنی آنکه به دلیل وجود بازیگران مختلف با علایق متفاوت در هر جامعه ای حکمروایی شایسته وظیفه دارد بین علایق مختلف، توافق ایجاد کند (عبداللهی، ۸۹- ۱۳۸۸: ۶۶). لازم به یادآوری است که در سالهای اخیر سازمان ملل و در رأس آن هیئتها^۲ سازمان ملل برای سنجش کیفیت حکمروایی شهری به ویژه در کشورهای درحال توسعه اقدام به طراحی نمایه کرده است. این نمایه دو سطح را شامل می شود: در سطح جهانی؛ نمایه برای نشان دادن اهمیت حکمروایی شایسته شهری به منظور رسیدن به

1. Consensus Oriented
2. UN- HABITAT

چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

اهداف توسعه بلند مدت مانند اهداف توسعه هزاره^۱ و نیز مقایسه کیفیت حکمروایی در شهرها و مناطق جهانی می باشد. در سطح محلی؛ انتظار می رود نیازها و زمینه های مختص محلی و نیز اقدامات صورت گرفته برای بهبود حکمروایی شهری را انعکاس دهد. مؤلفه های مورد نظر در این نمایه عبارتند از:

اثربخشی^۲، انصاف^۳، مشارکت^۴، پاسخگویی^۵ که در ۲۴ شهر مورد آزمایش قرار گرفته است. لکن در گزارش های دیگر هبیتات تعداد معیارهای مورد بررسی افزایش یافته و مؤلفه هایی چون پایداری، شفافیت، تمرکززدایی از منابع و اختیارات^۶، مداخله مدنی^۷ و امنیت نیز بدان افزوده شده است (www.unhabitat.org) دیگر محققان و نهادها کمابیش معیارهای فوق را مورد بررسی قرار داده اند. واگنر نیز مشخصه های حکمروایی ناشایست را مورد بررسی قرار داده است که در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

-
1. Millennium Development Goals
 2. Effectiveness
 3. Equity
 4. Participation
 5. Accountability
 6. Subsidiarity
 7. Civic Engagement
 8. Interference of The Military
 9. Market Unfriendly Policies

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

جدول ۲: معرف های حکمروایی ناشایست

حکمروایی ناشایست
- بی ثباتی سیاسی و خشونت
- دخالت نظامی ^۱
- عدم کفایت و شایستگی پرسنل
- سیاستهای خصومت آمیز بازار ^۲
- کنترل فضایی ناکارآمد
- تحصیل پول و مقام از راههای غیرقانونی ^۳
- فساد
- کنترل دولتی
- رانت ^۴

مأخذ: Gafikin&Rafferty,2008:21؛ همراه با تلخیص

۴-۲- سطوح و کنشگران حکمروایی شهری

فرق مهم ۲ مفهوم Government و Governance در این واقعیت نهفته است که در اولی بحث از دولت به تنهایی است، حال آنکه در دومی، مراد روابط متنوع بین نهادهای جامعه مدنی و دولت در درگیری، هدایت، کنترل و اداره کردن امور است.

جوهر اصلی اداره مردمی شهر در دنیای حاضر، تحت تأثیر رخداد بی‌مانندی چون جهانی سازی از بالا یا از دریچه اقتصاد که دولتها را کوچک و کوچک تر می‌طلبد، اما خطر هجوم اقتصاد سازمان یافته بر منابع را به سرعت افزایش می‌دهد و مسأله غارت منابع و فساد گسترده را واقعیتی عینی و تلخ می‌سازد، ورود نهادهای جامعه مدنی، یعنی بخش خصوصی، انجمنهای مردمی، گروههای تخصصی خلاصه تمام کنشگران عرصه زندگی شهری در اداره، کنترل و هدایت شهرهاست. بر این اساس، اداره‌ی مردمی شهری یا مدیریت جامع مردم وار بر ۴

10. Graft

11. Rent Seeking

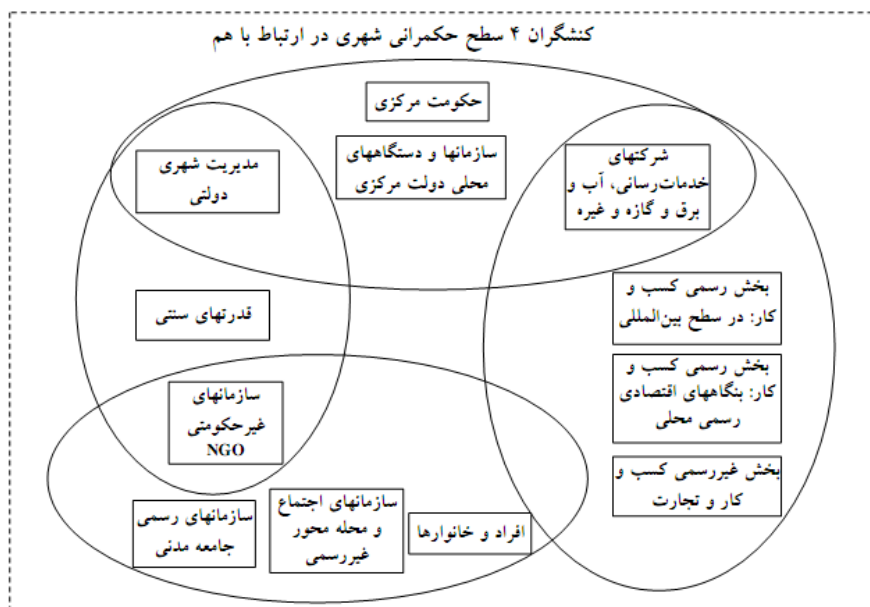
چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

کنشگر عمده و ارتباط متقابل آنها استوار است که عبارتند از:

- سطح حکومتی؛
 - بخش اقتصادی خصوصی - بنگاههای اقتصادی؛
 - سازمان های مردم بنیاد؛ و
 - افراد و خانواده ها
- هر یک از این سطوح چهارگانه خود به مؤسسات و کنشگرانی تقسیم می شوند که در شکل زیر، همه با هم و در ارتباط با هم معرفی شده اند.

شکل ۱: سطوح و کنشگران مربوط بدان در حکمروایی شهری

مأخذ: پیران، ۱۳۸۷: ۳۳۹

- بدون همکاری هماهنگ ۴ کنشگر اصلی عرصه های شهری، اداره ی مردمی شهر غیر ممکن می گردد و امکان سلطه یکی بر بقیه فراهم می آید. به همین دلیل، هایدن برای اداره مردمی شهرکارا و بهینه ۳، دسته شرط که هر کدام از ۳ جزء تشکیل شده اند، معرفی می نماید که عبارتند از:
- اثرگذاری شهروندان و نظارت آنان: ۱- میزان مشارکت سیاسی بالا ۲- ابزار جمعیت ترجیحات مردمی و تمایل

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

آنها(معمولاً از طریق نهادهای واسط جامعه مدنی)؛^۳- روشهای پاسخگو سازی دولت در مقابل مردم - رهبری مسئول و پاسخگو:۱- میزان احترام متقابل عملی و واقعی به عرصه‌های عمومی - مدنی؛^۲- میزان شفاف و آشکار بودن فرایندهای تدوین خط‌مشی‌ها و تصمیم سازی؛^۳- میزان پایبندی به قانون - ادغام و همبستگی اجتماعی:۱- میزان برابری سیاسی آحاد مردم؛^۲- میزان مدارای بین گروهها؛^۳- میزان پذیرش همگانی در عضویت انجمنها و سازمانها، بدون محروم سازی افراد و گروهها (پیران، ۱۳۸۷: ۳۴۰).

۵ - ۲ - حکمروایی خوب و توسعه پایدار گردشگری شهری

توسعه گردشگری فرایند پیچیده ای است که عوامل توسعه بین المللی و ملی و گروههای درگیر با سیاست دولت، برنامه ریزی و قانون گذاری را دربر می گیرد (تلفر و شارپلی،^۱ ۲۰۰۸: ۸۰).

توسعه گردشگری به عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزائی در تقویت بنیانهای اقتصادی جوامع دارد. نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، در معادلات متعدد مورد تاکید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷: ۱). توسعه گردشگری پایدار عبارت است از: گسترش این صنعت و جذب گردشگر به کشور با استفاده از منابع موجود به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و همچنین انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامتی محیط زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم و میهمانان آنها به گونه‌ای متوازن و پیوسته تأمین کرد (الوانی، ۱۳۷۳: ۱۷۲).

در هر کشوری، مسئولیت پذیری برای توسعه گردشگری پایدار بوسیله کنشگران متفاوت تسهیم می شود. مسئولان عمومی در بخش دولتی، عاملان تجارت خارجی و داخلی، اجتماعات محلی و گردشگران؛ همه شان در ساختار حکمروایی گردشگری یک کنشگر هستند و اثراتی را روی پایداری عملکرد این بخش دارند (دینیکا^۲، ۲۰۰۹: ۵۸۳) بر توثی^۳(۲۰۰۲) پیشنهاد می کند که یک محیط حکمروایی خوب مهمترین فاکتور در ساختن گردشگری به عنوان یک فعالیت موفق برای توسعه پایدار است. او سه ویژگی اصلی حکمروایی را برمی شمارد؛

۱ . Tefler and Sharpley

۲ . Dinica

۳ . Bertucci

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

اول، یک محیط سیاسی شفاف که مشارکت و نمایندگی را تسهیل کند. دوم، وابستگی سیاسی و قانونی و سوم، شراکت بین دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی. در کاربرد و بحث حکمروایی گردشگری، آشکار است که هر سه مورد به هم وابسته هستند (وسلی و فور^۱، ۲۰۱۰: ۷۷۵).

اثربخشی حکمروایی گردشگری در سطح محلی در دستیابی به اهداف سهامدارانش بستگی به اثربخشی ساختارهای نهادی و فرایندها، و منابع مرتبط و مجموعه مهارت های موجود دارد. ساختارهای نهادی شامل چهارچوب های رسمی و غیررسمی هستند که سازمان و شکل وابستگی درونی، اقتدار و استقلال را ایجاد می کند (بیومونت و درج^۲، ۲۰۱۰: ۹). پارامترهای حکمروایی خوب در توسعه گردشگری در میان اجتماعات محلی که از بررسی های گسترده به دست آمده است به شرح زیر است؛

- فرهنگ های مثبت، ارتباطات سازنده و اجتماعات درگیر
- شفافیت و مسئولیت پذیری؛ دید راهبردی و رهبری
- پذیرش تنوع و تعقیب برابری و دربرگیری؛ توسعه دادن دانش، یادگیری و تسهیم مهارت
- نقش ها و مسئولیت های آشکار مشارکت کنندگان و فرایندهای شبکه ای (همان منبع: ۱۱).

۳- روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع بنیادی و نظری بوده و روش پژوهش آن نیز توصیفی- تحلیلی است. در این پژوهش، برای تبیین توسعه پایداری گردشگری شهری و حکمروایی خوب از مطالعه اسنادی و کتابخانه ای و توصیف و تحلیل یافته ها و نتیجه گیری بهره گرفته شده است. در بخش مطالعات اسنادی از انواع کتابها و مقالات داخلی و خارجی برای تبیین گردشگری شهری، توسعه پایدار و حکمروایی خوب و در بخش توصیف و تحلیل یافته ها و نتیجه-گیری با استفاده از مطالعات اسنادی در قالب جدول، نمودار و تشریح روابط بین متغیرها برای تبیین ارتباط آنها بهره گرفته شده است در پایان جمع بندی صورت گرفته است.

۴- یافته های تحقیق

۱-۴- چهارچوبی نوین برای توسعه پایدار گردشگری شهری

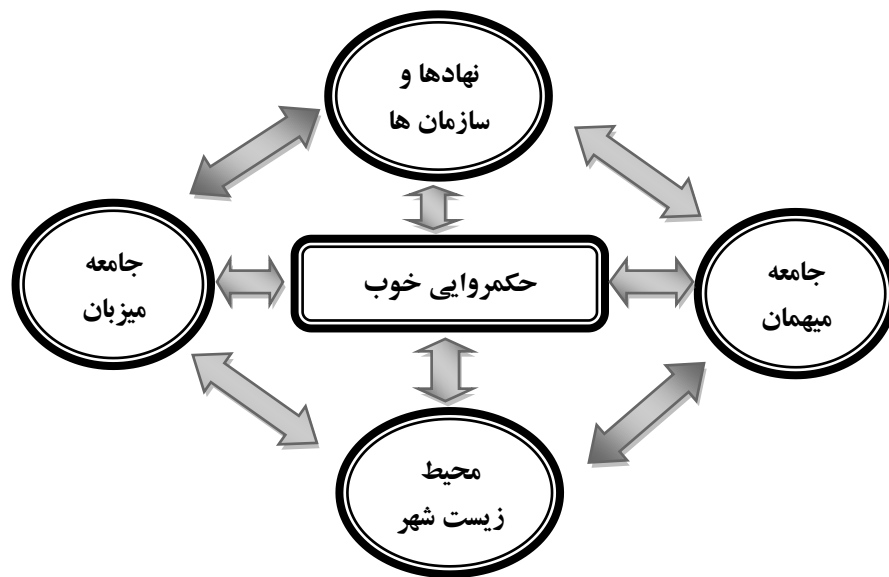
۱ . Wesley & Pforr

۲ . Beaumont & Dredge

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

در برنامه ریزی توسعه گردشگری شهری نباید برای جاذبه‌های گردشگری، جامعه میزبان، جامعه میهمان به صورت جدا و منفصل برنامه ریزی کنیم، بهتر آنست که همه آنها را به صورت یکپارچه دیده و اثرات متقابل آنها را بررسی کرده و نیز اثرات جامعه میزبان، جامعه میهمان، محیط و مدیریت را تجزیه و تحلیل و سپس برنامه ریزی کنیم که این عوامل جز در سایه حکمروایی خوب میسر نخواهد بود.

شکل ۲: برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری

تنظیم: نگارندگان

از طرف دیگر، توسعه پایدار گردشگری شهری، به همکاری، سازماندهی، و مشارکت همه نهادهای دخیل در مدیریت شهری بستگی دارد. زیرا تعدد و تنوع نهادها و کنشگران چون؛ نهاد های دولتی، نهادهای عمومی، سهامداران، سرمایه گذاران و مردم که هر کدام اهداف بخشی و خصوصی خود را دنبال می کنند، باعث می شود که تنها راه توسعه گردشگری شهری توسل به ساز و کار حکمروایی خوب باشد و تنها در چهارچوب حکمروایی خوب است که می توان که این تنوع و تعدد را زیر یک چتر جمع کرد. در جدول ذیل (شماره ۳) به ارائه چهارچوبی نوین برای توسعه پایدار گردشگری شهری در پرتو اصول حکمروایی خوب پرداخته می شود:

چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

جدول ۳: چهارچوب نوین توسعه پایدار گردشگری شهری در پرتو حکمروایی خوب

اصول	سیاست ها
مشارکت عمومی	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد مشوق های لازم برای ورود سرمایه گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری - واگذاری اختیارات برنامه ریزی گردشگری به پایین ترین سطح ممکن همراه با نظارت از سطوح بالا
جهت گیری هماهنگ	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد کمیته های مخصوص توسعه گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم - اجرای سیاست هایی در جهت همکاری میان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، وزارت مسکن و شهرسازی، و سایر وزارتخانه هایی که به نوعی در توسعه گردشگری دخیلند. - ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمانها - تجهیز زیرساخت ها، امکانات و تسهیلات ویژه در جهت جلب سرمایه گذاری خصوصی در گردشگری
دید راهبردی	<ul style="list-style-type: none"> - تهیه طرح های بلند مدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه گذاران خصوصی و مردم - تهیه چشم انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی
پاسخدهی به سهامداران	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد ترتیبات و مکانیسم هایی برای رسیدگی به درخواست مردم و سرمایه گذاران در بخش گردشگری - کنترل هزینه ها و قیمت های اقامت گاهها، هتل ها و محل های پذیرایی توسط مسئولان و مردم
اثربخشی	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد زمینه ها و برنامه هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمانها و سرمایه گذاران طرح های گردشگری - واگذاری اختیارات توسعه گردشگری به مدیریت شهری طوریکه سیاست های کلان توسعه گردشگری در سطح ملی تعریف شده و اجرای آن بر عهده مدیریت شهری و نهاد های محلی باشد. - تجدید نظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی
کارایی	<ul style="list-style-type: none"> - کنترل هزینه های مالی و زیست محیطی توسعه گردشگری در شهرها - تهیه طرح هایی در جهت بیشتر کردن امکانات و تسهیلات در جاذبه ها برای جذب بیشتر گردشگران - ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان های بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته های ویژه برای توسعه گردشگری - احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع دستی شهرها در جهت جذب گردشگر
مسئولیت پذیری	<ul style="list-style-type: none"> - پاسخگو نمودن مسئولان دولتی و سرمایه گذاران خصوصی در مورد اقداماتشان در بخش گردشگری و محاسبه نمودن اثرات زیست محیطی اقداماتشان توسط شوراها و سازمان های غیردولتی - ایجاد نهادهای بازرسی برای ارزیابی اقدامات بخش های فوق و توجیه منفعت آن نسبت به مردم

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

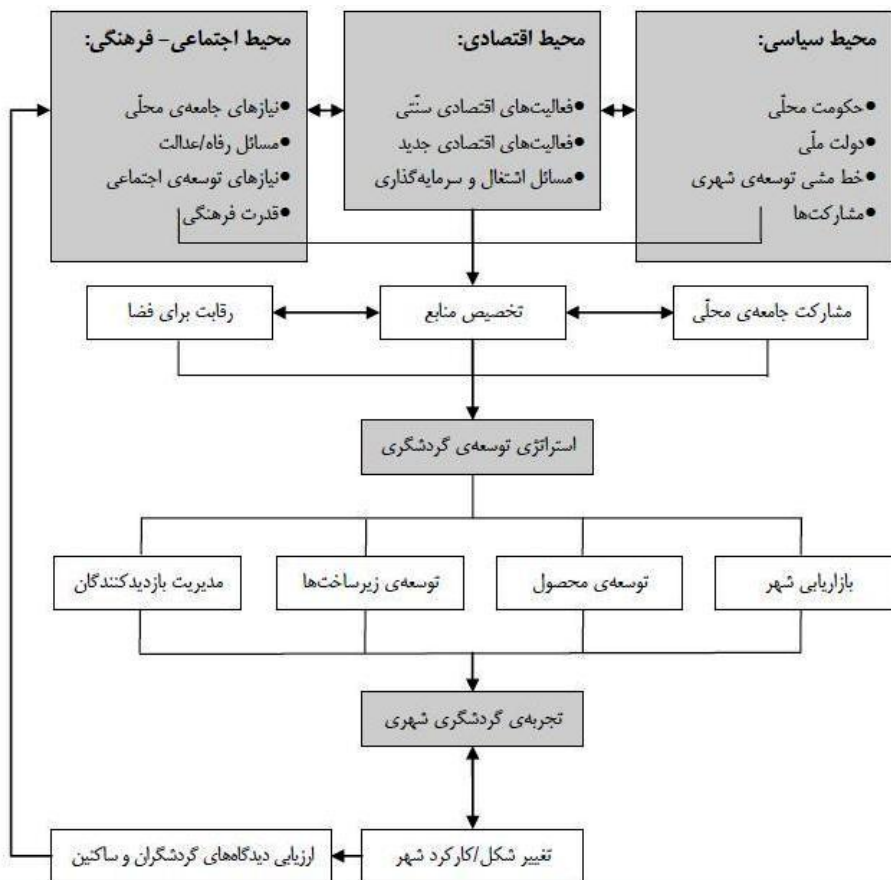
شفافیت	- ایجاد رویه های شفاف در اطلاع رسانی به مردم در مورد طرح ها و ضوابط و قوانین گردشگری - ایجاد بانک اطلاعات زمین و کنترل و نظارت بر روند ساخت و ساز و تغییر کاربری در اماکن گردشگری - ایجاد واحدهای سیار اطلاع رسانی در نقاط مختلف شهرها و توزیع نقشه ها و بروشورها به گردشگران - ایجاد سیستم تبلیغات و بازاریابی برای معرفی جاذبه ها و جذب گردشگران
برابری	- برابر بودن همه سهامداران در مقابل منافع و مضار طرح ها و پروژه های توسعه گردشگری
حاکمیت قانون	- شمولیت قانون بر افراد ذینفع و ذینفوذ در امور توسعه گردشگری و فعالیت مرتبط با آن

تنظیم: نگارندگان

جوهر برنامه ریزی و حکمروایی گردشگری شهری شناسایی منابع و عوامل مؤثر در توسعه گردشگری و استفاده بهینه و پایدار از آنهاست که در راستای تأمین نیازهای فراغتی عامه شهروندان و بازدیدکنندگان در مقیاس محلی، ملی و منطقه ای به کار می رود. بنابراین محورهای اصلی برنامه ریزی و حکمروایی گردشگری، به تعیین سلسله مراتب برنامه ریزی و گردشگری، تعیین مقیاس برنامه ریزی، شناسایی عوامل اصلی مؤثر در توسعه گردشگری و تدوین سیاستها و روش های نگهداری ظرفیت منابع گردشگری مربوط می شود که در این بین ساختار حکمروایی شهری نقش بسیار مهمی در ایجاد هماهنگی و تعامل مؤثر در گردشگری را بر عهده خواهد داشت. گردشگری شهری شدیداً به منابع فیزیکی، اجتماعی و اکولوژیکی اش وابسته است و اگر به درستی برنامه ریزی نشود این منابع به هدر رفته و مقصد دچار آسیب های متعددی می شود. پیچیدگی گردشگری شهری و چالش های بالقوه آن وجود یک چارچوب برای حکمروایی گردشگری را الزامی می سازد. همانطور که شکل زیر (شکل ۳) نشان می دهد، نقطه آغازین این الگو گردشگری نیست، بلکه محیط کلان تر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی است. عوامل مختلف سه محیط مذکور می توانند فرصت یا تهدید برای توسعه گردشگری باشند و ساختار مدیریتی و حکمروایی مناسب برای توسعه گردشگری شهری را تعیین می کنند (مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، ۱۳۹۲: ۲۱).

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

شکل ۳: چارچوب مدیریت و حکمروایی گردشگری شهری

مأخذ: شارپلی و رابرتز، ۲۰۰۵

۲-۴- ساختار حکمروایی گردشگری در شهر تهران

کارشناسان گردشگری معتقدند که گردشگری شهری زیربنای توسعه گردشگری محسوب می‌شود. به عبارت دیگر اگر به جای سرگردانی مردم در خیابان‌های شهر به ویژه تهران بتوان سفرهای هدفمندی را طراحی کرد که هم تهرانی‌ها را با فرهنگ تهران آشنا کند و هم سفر را نهادینه کند، پس از مدتی می‌توان به توسعه سفرها از درون شهرها به درون کشور امیدوار بود و این حرکت گام به گام می‌تواند به نهادینه کردن گردشگری و توجه به زیرساخت‌های آن توجه کند. چندی پیش نیز برای نهادینه سازی توسعه گردشگری

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

شهری رییس شورای اسلامی شهر تهران اعلام کرد که شورای شهر تهران قصد دارد با اجرای لایحه ساماندهی بناهای فرهنگی و تاریخی پایتخت را به یکی از شهرهای نمونه گردشگری کشورهای اسلامی بدل کند. مهندس مهدی چمران با اشاره به طرح‌های شورای اسلامی شهر تهران برای آماده سازی این شهر به عنوان شهر نمونه گردشگری کشورهای اسلامی گفته است: شورای اسلامی شهر تهران در حال تدارک برنامه‌های مفصلی درباره ارتقای سطح گردشگری در تهران است. قصد ما این است که تهران را با توجه به قدمت ۲۰۰ ساله آن به عنوان یکی از شهرهای نمونه کشور از لحاظ گردشگری بخصوص در میان کشورهای اسلامی در آوریم. وی با اشاره به برنامه‌های مشترکی که با سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در خصوص آماده سازی تهران انجام می‌دهند، گفت: مهمترین کاری که در این زمینه انجام شده است، امضای تفاهم نامه‌ای را با سازمان میراث فرهنگی و گردشگری است تا بتوانیم شهر تهران را به صورت یکی از شهرهای خاص گردشگری کشورهای اسلامی در آوریم. بر اساس این تفاهم نامه که در شورای اسلامی شهر تهران نیز، به صورت تصویب نامه تدوین شده، تهران از لحاظ فرهنگی و حفظ بناهای تاریخی و آماده سازی جاذبه‌های گردشگری احیا می‌شود. شناسایی محورهای گردشگری چون خیابان‌های قدیمی تهران و تبدیل آن‌ها به محورهای پیاده یکی از راهکارهای پیش‌بینی شده برای ارتقای گردشگری شهری در تهران، ساماندهی بناهای تاریخی در تهران به ویژه آن دسته از بناهایی که واجد ارزش‌های تاریخی و فرهنگی شاخص هستند به خانه‌های فرهنگی و محلی برای دیدار علاقه‌مندان و استفاده مطلوب در زمان فراغت شهروندان از موارد اجرایی این طرح است (کاکاوند، ۱۳۸۶).

پیرامون همین امر مدیریت شهری برای توسعه پایدار میراث فرهنگی شهری به سه گام اساسی نیاز دارد:

- ۱- مفهوم سازی و تدوین یک نگرش راهبردی در زمینه میراث فرهنگی و گردشگری؛
- ۲- نهاد سازی در زمینه ایجاد تشکیلات و قوانین مناسب با نیازهای جدید؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

۳- ترویج و آموزش همگانی و تقویت مشارکت عمومی و تشکلهای مردمی به منظور توسعه پایدار و ارزشهای تاریخی و فرهنگی و گردشگری.

با توجه به ۳ گام و نیاز اساسی یاد شده، گردشگری شهری زمانی ایده اجرایی به خود می گیرد که در عمل تفاهم کاملی میان شهرداری ها و سازمان گردشگری و وزارت راه و شهرسازی برقرار شده باشد.

با این حال شواهد موجود در عرصه مدیریت شهری بسیاری از شهرهای ایران نشانگر آن است که تعاریف موجود از گردشگری برای برنامه ریزی و بهره برداری پایدار از این صنعت جوابگو نبوده و ما ناگزیر به ارایه تعریف جدیدی از گردشگری شهری هستیم. اگر چشم انداز گردشگری شهری با توجه به چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی به تصویب برسد، برنامه ریزان بهتر و راحت تر قادر خواهند بود تا در این زمینه برنامه ریزی کرده و به تعریف واحدی از این مفهوم دست پیدا کنند. در میان شهرهای تاریخی و مهم ایران که می توانند در حوزه پایلوت گردشگری مورد توجه واقع شوند، تهران مناسبترین و جدی ترین گزینه برای برنامه ریزی گردشگری شهری محسوب می شود. استان تهران از بناهای تاریخی متعدد و با ارزشی در اطراف خود برخوردار بوده و به دلیل سابقه بیش از ۲۰۰ ساله خود در مرکزیت ایران، بیشترین بناهای تاریخی، اماکن تفریحی، موزه ها و امکانات گردشگری را در خود جای داده است. سایر شهرستان های این استان از جمله شهرستان ری نیز به واسطه قدمت طولانی خود؛ قدیمی ترین و معروف ترین جاذبه های تاریخی و مذهبی این منطقه را در بر گرفته اند. عمارت ها و کاخ های زیادی در تهران وجود دارند که بیشترین آن ها به دوره های صفویه و قاجاریه تعلق دارند. مدرسه های تاریخی و قدیمی که اغلب دارای مسجد نیز هستند، امام زاده ها و کلیساهای مختلف که هر یک از ارزش های خاصی برخوردارند، عمارت ها و برج های معروف به همراه بازارهای قدیمی بخشی از دیدنی های تاریخی شهرستان تهران را تشکیل می دهند. استان تهران علاوه بر جاذبه های طبیعی و تاریخی زیادی که دارد، از مراکز تفریحی و گردشگری، موزه های متعدد، نگارخانه ها، گالری ها، پارک های بازی، نمایشگاه های دائمی، سالن های

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

سینمایی، مراکز مجلل اقامتی، مراکز بازی و تفریح، فرهنگ سراها، سالن های مجهز ورزشی و استخرهای مدرن و... نیز برخوردار است که همه این عوامل می توانند استعداد گسترش گردشگری شهری را در این استان به طور صعودی تضمین کنند. جاذبه های تاریخی یاد شده در تمام شهرستان های استان تهران پراکنده هستند و مجموع آن ها جذابیت خاصی به این استان بخشیده و استان تهران را به یکی از مهم ترین مناطق گردشگری جمهوری اسلامی ایران تبدیل کرده است. بزرگترین و مدرنترین پیستهای اسکی ایران در دامنه کوههای سر به فلک کشیده شمال تهران که همواره برف گیر و زمستانی است، قرار گرفته و در انتظار گردشگران و دوست داران ورزشهای مفرح زمستانی است. همچنین باغهای ییلاقی و با صفای این استان در سمت شمال استان و در لواسانات، طالقان و رودبار قصران قرار گرفته اند. هم چنین وجود بافت های تاریخی در مناطقی چون منطقه ۱۲ به خودی خود موزه ای زنده از آثار تاریخی را پدیدار ساخته است. اسناد و مدارک تاریخی گویای آن است که خیابان ناصر خسرو تهران که در قلب بافت تاریخی پایتخت قرار دارد یکی از نخستین خیابان های تهران محسوب می شود که بناهای تاریخی ارزشمندی چون مدرسه دارالفنون را در خود جای داده است. هرچند بسیاری از خانه های تاریخی این محدوده طی سال های متمادی کاربری تجاری پیدا کرده اند اما ناصر خسرو همچنان یکی خیابان های پر جاذبه برای گردشگران است. منوط به آنکه انسجام و وحدت رویه خاصی میان تشکیلات گردشگری با مدیریت شهری ایجاد گردد تا نظام برنامه ریزی قابل قبولی برای گسترش گردشگری شهری به وجود آید. این مهم نیز محقق نخواهد شد مگر در سایه تدوین یک نبود ادبیات مشترک بین میراث فرهنگی، شهرداری و وزارت مسکن در مورد بافت های تاریخی و جاذبه های گردشگری (<http://iranmehre.persianblog.ir/post/170>).

در مجموع باید گفت که برای تحقق اهداف گردشگری پایدار همکاری دولت، سازمان های مردم نهاد و بخش خصوصی حائز اهمیت بسیاری است و چنین اعتقادی از سطح نظری

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

فراتر رفته و صورت واقعیت و عملیاتی به خود بگيرد. توجه به کیفیت روابط بین بخش‌ها و عناصر از دیگر موارد مورد توجه است.

۵ - نتیجه گیری

در اواخر دهه ۱۹۸۰، دیدگاه‌های صرفاً اقتصادی، مورد انتقاد شدید محیط‌گرایان و اخلاق‌گرایان قرار گرفت و برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری به منظور بهره‌گیری از مزیت‌های اقتصادی آن، جای خود را به برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار گردشگری داد. سازمان جهانی گردشگری، توسعه پایدار گردشگری را شامل حفظ کیفیت زندگی برای جامعه میزبان، رضایت گردشگری، حفظ محیط زیست و منابع انسانی و اجتماعی مورد استفاده در فرایند گردشگری می‌داند. به طور کلی بر پایه تمامی تعاریف موجود، توسعه پایدار گردشگری، توسعه‌ای است که در آن، برای برطرف ساختن نیازهای تمامی گروه‌های ذینفع نوعی هماهنگی به وجود می‌آید و کیفیت مطلوب زندگی همه گروه‌ها، به طور مستمر تأمین می‌شود. توسعه پایدار گردشگری شهری در عصر حاضر تنها در پرتو حکمروایی خوب شهری میسر است. به عبارت دیگر، با هماهنگی و تشریک مساعی تمام سازمانها و نهادهای رسمی و غیر رسمی دخیل در مدیریت شهری همراه با کیفیت تعامل جامعه میزبان، میهمان و محیط زیست شهری، توسعه پایدار گردشگری شهری تحقق می‌پذیرد. نتایج حاصل از تحقیق نشان دادند که ساختار مدیریت و حکمروایی گردشگری تهران پیشن متشکل از نهادهای عمومی، نهادهای حکومتی، و عناصر بخش خصوصی است که هر یک با توجه به اصول و ابعاد مدیریت و حکمروایی گردشگری، رسالت و وظایفی دارند. منوط به آنکه انسجام و وحدت رویه خاصی میان تشکیلات گردشگری با مدیریت شهری ایجاد گردد تا نظام برنامه ریزی قابل قبولی برای گسترش گردشگری شهری به وجود آید. این مهم نیز محقق نخواهد شد مگر در سایه تدوین یک نبود ادبیات مشترک بین میراث فرهنگی، شهرداری و وزارت مسکن در مورد بافت‌های تاریخی و جاذبه‌های گردشگری.

در پایان راهکارهای نیل به توسعه پایداری گردشگری شهری تهران در پرتو مدیریت و حکمروایی خوب به شرح زیر ارائه شده است:

- ایجاد مشوق‌های لازم توسط مدیریت شهری برای جذب سرمایه گذاری در بخش گردشگری؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

- ایجاد و توسعه سیستم های تبلیغات و بازاریابی در داخل مدیریت شهری و معرفی شهر تهران به عنوان یک شهر توریستی؛
- تهیه طرح های ویژه گردشگری برای بافت تاریخی- فرهنگی شهر تهران با همکاری وزارت راه و شهرسازی و شهرداری؛
- بهسازی و نوسازی مبلمان شهری و ایجاد نشانه ها و شاخص که نشانگر هویت تهران باشد؛
- ایجاد یک منبع درآمدی پایدار برای سیستم مدیریت شهری تهران از طریق رونق فعالیت های گردشگری و سرمایه گذاری بخش خصوصی و راه اندازی سیستم مالیاتی؛
- همکاری مدیریت شهری با سازمان میراث فرهنگی برای ساماندهی و توسعه گردشگری در تهران؛
- حمایت از بازار تهران به عنوان یکی از ارکان اقتصادی شهر و تقویت آن و زمینه سازی لازم برای جذب گردشگر به طوریکه گردشگران از چنین مکانهایی خرید نمایند؛
- ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان های بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته های ویژه برای توسعه گردشگری؛
- ایجاد یک بانک اطلاعاتی از کل شهر و کنترل و نظارت بر روند ساخت و ساز و تغییر کاربری دراماکن گردشگری؛
- ایجاد تنوع در جاذبه ها برای جلوگیری از فصلی شدن درآمدهای گردشگری؛
- تجدید نظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی؛
- ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمانها و نهادها؛

فهرست منابع

- ۱- الوانی، سید مهدی (۱۳۷۳)، ساز و کار های لازم برای توسعه پایدار جهانگردی، مجموعه مقالات دومین سمینار اجلاس ملی ایرانگردی و جهانگردی، مرکز مطالعات و تحقیقات ایرانگردی و جهانگردی تهران
- ۲- برک پور، ناصر؛ اطهری، کمال؛ کاظمیان، غلامرضا و مهدیزاده، جواد(۱۳۸۶)، حکمروایی شهری، مبانی نظری و ضرورت شکل گیری آن در ایران، جستارهای شهرسازی، شماره نوزدهم و بیستم، بهار
- ۳- برک پور، ناصر و اسدی، ایرج(۱۳۸۸)، گذار از مدیریت شهری به حکمروایی شهری، چاپ اول، انتشارات دانشگاه هنر
- ۴- پاپلی یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۶)، گردشگری(ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

- ۵- پیران، پرویز (۱۳۸۷)، حکمروایی شهری، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، تهران
- ۶- رهنما، محمد رحیم، مافی، عزت‌اله و اسدی، روح اله (۱۳۸۹)، تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با الگوی SWOT مجله‌ی جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره‌ی پانزدهم، صص ۲۲۴-۱۹۷، پاییز و زمستان
- ۷- زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۹)، گردشگری و توسعه پایدار: ضرورت جاری سازی حفاظت محیطی در سیاست های توسعه گردشگری، مطالعات جهانگردی، شماره ۱۱ و ۱۲، بهار و تابستان
- ۸- سعیدی، عباس و همکاران (۱۳۸۷)، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاری های کشور و بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، تهران، چاپ اول
- ۹- عبداللهی، مجید (۱۳۸۸-۱۳۸۹)، ساختار محله پایدارشهرهای ایران (گذشته، اکنون و الگوی آتی) با تأکید بر شیراز، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین
- ۱۰- فرزین‌پاک، شهرزاد (۱۳۸۳)، از آموختنی‌های شهر، حکمروایی خوب چیست؟، ماهنامه شهرداری ها، سال ششم، شماره ۶۹،

بهمن

- ۱۱- کاظمی، مهدی (۱۳۸۰)، فرهنگ زیربنای جهانگردی پایدار، مجله علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۱۷
- ۱۲- کاظمی، مهدی (۱۳۸۷)، تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، نشریه جغرافیا و توسعه، شماره ۱۲
- ۱۳- کاکاوند، رؤیا (۱۳۸۶)، امنیت معتبرترین جاذبه گردشگری، سایت اینترنتی آریا <http://www.chn.ir/news5>
- ۱۴- کهن، گوئل (۱۳۷۷)، صنعت توریسم و توسعه پایدار؛ نمادی از مدیریت پویا، نشریه محیط شناسی، شماره ۲۱، دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران
- ۱۵- منصوری، علی (۱۳۸۱)، گردشگری و توسعه پایدار، نشریه رشد آموزش جغرافیا، دفتر انتشارات کمک آموزشی، شماره ۶۳
- ۱۶- مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (۱۳۹۲)، بررسی مهمترین عوامل توسعه گردشگری در شهر تهران، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

17- Abdellatif. M. Adel (2003), "Good Governance and Its Relationship to Democracy & Economic Development", Global Forum III on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity. Seoul 20-31 May 2003.

18 - Beaumont & Dredge, (2010), Local tourism governance: a comparison of three network approaches, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 18, No. 1, January 2010, 7-28

19 - Dinica, Valentina, (2009), 'Governance for sustainable tourism: a comparison of international and Dutch visions', Journal of Sustainable Tourism, Vol. 17, No. 5, September 2009, 583-603

20- Gafikin, F& Rafferty, G (2008) "Belfast: A city of partners Experience and Lessons from the Last Decade", This report is published a part of the CU2 [Contested Cities-Urban Universities] research project, in partnership with, and funded by, Belfast Local Strategy Partnership; Website: www.qub.ac.uk/ep/research/cu2

چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛

پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛

سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۴

- 21 – Eagles, P. F. J, (2009), Governance of recreation and tourism partnerships in parks and protected areas, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 17, No. 2, March 2009, 231–248
- 22- Jusoh, H; Abdul Malek, J; AbdulRashid, A (2009), " The Role of Efficient Urban Governance in Managing Kuala Lumpur City-Region Development", Asian Social Science, August 2009, vol. 5, NO. 8, PP. 14-32/ www.ccsenet.org/journal.html.
- 23- Mbaiwa , Joseph E & Toteng, Elisha N & Moswete, Naomi, (2007), Problems and prospects for the development of urban tourism in Gaborone and Maun, Botswana, Development Southern Africa Vol. 24, No. 5
- 24- Rogerson, Christian M, (2002), Urban tourism in the developing world: the case of Johannesburg, Development Southern Africa Vol 19, No 1
- 25- Sausmarez, Nicolette de, (2007), Crisis Management, Tourism and Sustainability: The Role of Indicators, Journal of Sustainable Tourism, 15:6, 700- 714
- 26- Sharpley, R., and Roberts, L. (2005). Managing Urban Tourism. In: L. Pender and R. Sharpley (Eds.), The Management of Tourism (pp. 161-174). London: SAGE Publication
- 27 - Tefler , David j and sharply , Richard , (2008), tourism and development in the developing world , rout ledge
- 28- Urban Governance Index (UGI) A tool to measure progress in achieving good urban governance "Global Campaign on Urban Governance [www.unhabitat.org/.../WG_B_Background_Urban_Governance&the_PrivateSector_draft0 .pdf](http://www.unhabitat.org/.../WG_B_Background_Urban_Governance&the_PrivateSector_draft0.pdf)
- 29- Voultzaki, Maria, (2000), TOURISM DEVELOPMENT IN URBAN DESTINATIONS: CASE STUDY OF THESSALONIKI, International Scientific Conference, University of the Aegean-School, Greece
- 30- Wesley, Anthea & Pforr, Christof, (2010), The governance of coastal tourism: unravelling the layers of complexity at Smiths Beach, Western Australia', Journal of Sustainable Tourism, Vol. 18, No. 6, July 2010, 773–792
- 31- <http://iranmehre.persianblog.ir/post/170> (1391/12/03)